

VALENTÍ ZAPATER

El risc de l'aventura

La mort d'una vintena de persones mentre practicaven el descens de barrancs al riu Saxet-Bach, Suïssa, ha fet que s'aixequés la veu d'alarma al voltant dels anomenats esports de risc. Als Països Catalans n'hi ha diferents empreses especialitzades, sobretot al Pirineu.

Feia set anys que practicaven la mateixa activitat, però mai no havia passat res. Fins que la força de la natura es va rebel·lar i una crescuda inesperada del riu va arrossegar els cossos del grup de turistes que varen decidir el passat 28 de juliol afegir una mica d'emoció a les seves vacances a Suïssa. Considerat com un esport d'alt risc, el descens de barrancs consisteix a baixar pel curs d'un riu fent ràpel, saltant a l'aigua, nedant i caminant o trescant. Tot i el desafortunat accident succeït a Suïssa, aquest és un esport amb molts adeptes. I de ben segur que és una de les estrelles de l'estiu en les empreses dedicades als esports d'aventura. Aquest accident reobre els eterns interrogants sobre la perillositat d'aquests esports, si es prenen les mesures necessàries perquè tot vagi sobre rodes, si la gent que va a muntanya a l'estiu a fer esport hi va preparada i, al capdavall, si la gent que practica esports de risc sap el que es fa.

'Boom' a l'estiu. Potser perquè cada vegada gaudim de més temps de lleure o potser per una necessitat creixent en moltes persones de sentir el vertígen al cos, el cas és que el anomenats esports d'aventura gaudeixen de molt bona salut als Països Catalans. Allà on la natura ho fa possible, de segur que hi

ha una empresa especialitzada en les emocions fortes, com ara el descens de barrancs, el rafting o descens en bot, l'hidrotrineu, el descens en bicicleta de muntanya, i moltes activitats més. I és durant els mesos d'estiu quan la demanda per viure l'emoció que desperten aquests esports augmenta de forma considerable. Ni les imatges impactants que han aparegut a la televisió, ni les fotografies a color dels diaris sobre l'accident del Saxet-Bach han frenat aquesta demanda. Se'n podria deduir, doncs, que els aventurers veuen el perill com una cosa llunyana, com si pensessin que el destí no els té destinada una mala jugada. També n'hi ha que pensen que les condicions que varren desencadenar la tragèdia de Suïssa difícilment es poden donar als nostres rius. I no van mal encaminats.

Tot i que el descens de barrancs, malauradament, sempre produeix alguna mort, no és ni de bon tros l'activitat que més accidents provoca a muntanya. A més, els mesos d'estiu no són els més perillosos per a la pràctica del descens de barrancs, sinó els de la primavera, quan es desfà la neu i el nivell dels rius creix desmesuradament. I això mateix és el que s'esdevingué el passat mes de maig quan dos integrants d'un grup d'excursionistes van quedar atrapats en una cascada del barranc de Viu de Llevata, a la Noguera pallaresa, a causa de l'augment de cabal del riu com a conseqüència de les pluges i el desgel. Pitjor sort va patir un altre accidentat: la força de la cascada va fer que s'emboliqués amb les cordes que es fan servir per practicar el ràpel i perdé la vida.

Aquests fets plantegen una qüestió: es pot practicar el descens de barrancs sense risc? La resposta no és senzilla, encara que si es prenen les mesures de seguretat adequades i sota la supervisió de monitors no hi ha motiu perquè passi res. Joan Belmonte, director de l'empresa Yeti Emotions, explica que el que ells intenten és controlar aquests riscos: "quan no es controlen apareix el perill. Això et pot passar en qualsevol activitat, fins i tot caminant per la muntanya".

**Una persona
inexperta és
potencialment
perillosa en
qualsevol activitat
que realitzi a
la muntanya.**

Emperò, en Joan Belmonte, afegeix que ells ja tenen en compte les tempestes, que l'última paraula la té el guia i que els ruixats no afecten de la mateixa forma tots els barrancs: "Hi ha uns barrancs que són més vulnerables que altres. No tots són iguals. Per exemple, les roques de conglomerats provoquen crescudes molt grans, mentre que les calcàries són més permeables i absorbeixen molt més l'aigua. Sempre cal conèixer la zona, els barrancs i les condicions meteorològiques." I per si la seva opinió no estava clara, en Joan Belmonte afegeix: "Tenim molt en compte els canvis climatològics. Ens hi guanyem la vida i a ningú li interessa que hi hagi accidents", conclou el director de Yeti Emo-

tions, una empresa que funciona fa deu anys i per la qual poden passar 4.000 persones l'any per fer descens de barrancs.

Ferran Gómez, de l'empresa valenciana Avensport, comparteix més o menys l'opinió del seu col·lega lleidatà. Diu que en els llocs de València on fan habitualment barranquisme –Venta del Moro, Dosaiçgues o Pego– no han tingut mai cap accident, només algun mareig per la manca d'aigua i la forta calor: "Els barrancs que fem nosaltres tenen poc a veure amb els de Suïssa o els dels Pirineus, on hi ha desglaç. Aquí és difícil trobar un barranc amb aigua, normalment són secs." Això no vol dir que no es prenguin les mesures de seguretat, com acompanyar el grup de dos monitors i que els grups no siguin molt elevats, perquè en cas de pluja la situació es pot tornar molt perillosa. "En un espai de temps molt curt l'aigua pot pujar molt. L'aigua té molta potència, molta més del que la gent es pot pensar. Si et trobes en una situació d'alarma has d'intentar eixir-ne de seguida, però als barrancs de València tothom podria eixir del pas."

La situació és similar a les Balears. Mallorca Activa és una empresa dedicada als esports d'aventura, i tot i que ara no es dediquen a fer barrancs per manca d'aigua,

Els esports d'aventura, com el descens en bicicleta, gaudeixen de molt bona salut als Països Catalans. És durant els mesos d'estiu que la demanda de pràctica d'aquests esports augmenta de manera considerable.

JORDI PLAY

Consells pràctics

- No anar mai sol.
- Dir sempre a algú l'itinerari previst.
- Cal entrenar-se, tenir unes mínimes condicions físiques.
- Abans de sortir, sempre s'han de consultar les guies i informar-se de les condicions del temps.
- S'ha d'utilitzar el material i l'equip adequats.
- Inscriure's en alguna federació.
- En cas d'accident, mirar de no perdre els nervis i avisar els serveis de socors de muntanya
- I, sobretot, respectar sempre la natura.

En cas d'accident

Tal com informa la campanya "A la muntanya, vés-hi preparat", en cas de patir un accident a muntanya cal quedar-se dret i immòbil, de cara a l'helicòpter i amb els braços estesos. En el moment de transmetre el missatge d'alerta cal informar molt bé del nombre d'accidentats i edat, del lloc de l'accident, de la situació de l'accidentat —si està ferit, conscient, si respira o no—, així com de les condicions meteorològiques i orogràfiques del lloc de l'accident. El telèfon d'emergències és el 085.

Qualsevol activitat a la muntanya comporta risc. Fins i tot el senderisme pot ser perillós.

Gabriela Canelles informa que cada any es produeixen més d'una i més de dues morts al barranc de Mortitx. En barrancs que solament es vénen com una excursió a peu, en sec, però "un cop s'hi troba, la gent va per on no toca, cauen, rellisquen i es colpegen el cap". Com qualsevol altra empresa de similars característiques, el personal de Mallorca Activa informa els seus clients que poden fer el descens de 24 torrents, com ara el de Cua Negra o el de Vall de Mossa. Gabriela es troba que la gent va força animada a fer barrancs i que, encara que no hi tinguin experiència, es volen apuntar a baixar qualsevol barranc. "Nosaltres els preguntem si ja han baixat algun barranc. La seguretat és molt important per nosaltres i per això de tant en tant els haig de dir que no poden fer el barranc que volen. Per això, abans de començar el descens els donem una explicació, els informem de la tècnica necessària, de les cordes, dels nussos. No hi ha perill si vas ben preparat. El que més en preocupa és que el client no es posi nerviós i faci alguna malifeta. Han de gaudir-ne, però han de sa-

ber que el descens de barrancs és un esport de risc."

El veritable perill. Com deia Gabriela, no s'ha d'oblidar mai que aquest és un esport de risc, un perill que s'accentua de veritat quan la gent el practica pel seu compte. Quan després d'haver-lo provat en una empresa especialitzada es veu amb cor de fer-lo per ell mateix amb un grup d'amics. I és aleshores quan vénen les desgràcies, perquè no se sol conèixer prou bé el terreny i tampoc no es tenen prou coneixements. Afortunadament, la majoria d'accidents queden en esgarrinxades i luxacions: una esgarrapada als braços o cames per no fer bé un ràpel, un turmell torçut per caure malament o una cama trencada per saltar sense saber si el pou d'aigua feia un o tres metres de profunditat. Alguns d'aquests accidents es poden evitar duent el material adequat, fent-se acompanyar d'una persona que com a mínim conegui el barranc i hi tingui experiència, documentant-se sobre el barranc i informant-se sobre les condicions del temps, si farà sol o si es preveuen tempestes.

Ara bé, què cal fer si ens trobem amb una crescuda inesperada del torrent o amb un company accidentat? Una precaució molt important és haver informat algú de l'itinerari. Tampoc va malament dur un telèfon mòbil amb la seva funda o un walkie-talkie per a poder comunicar-se. Però, aquests avenços tècnics de poc serveixen per sortir del pas en el lloc accidentat. Cal considerar que el risc augmenta força a la primavera, quan els torrents poden portar dos pams més d'aigua. Així, doncs, aquell barranc que a l'estiu ha estat un plaer es pot convertir al maig en un calvari com a conseqüència dels remolins originats per la major presència d'aigua. En cas de ser víctima d'una barrancada només hi ha dues opcions: buscar refugi o deixar-se dur pel corrent d'aigua; tot i que hi ha indrets tan estrets que qualsevol maniobra afegida, per petita que sigui, és del tot impossible. Si hom opta per deixar-se arrossegar pel corrent, les cames sempre han d'anar cap a dalt, aixe-

cares. Així s'evita que es puguin trencar amb qualsevol pedra amagada sota l'aigua. També cladrà estar atent per veure quan perd força el corrent i aprofitar per buscar la manera de sortir-ne. En tot cas, no s'ha de perdre la calma mai. Bona part dels ensurts s'haurien evitat amb un bon coneixement del barranc en qüestió, de les seves característiques: si hi havia molta aigua, si era sec, si tenia moltes o poques escapatòries en cas d'accident. En definitiva, aquestes mesures resumeixen l'esperit de la campanya de la Generalitat de Catalunya "A la muntanya, vés-hi preparat".

Regulació del sector. L'augment progressiu de les activitats esportives de muntanya dels últims anys, així com els accidents que s'hi han anat produint -1996 va ser un any negre: els bombers de la Generalitat de Catalunya van haver de fer 386 rescats, 104 més que el 1997 i 134 més que l'any 1998-, van demanar una regulació del sector. Voluntat que quedava recollida en la campanya del 1997 "A la muntanya, vés-hi preparat", engegada per la Generalitat de Catalunya, en col·laboració amb el Real Automòbil Club de Catalunya (RACC), Winterthur, la Federació d'Excursionistes de Catalunya (FEEC) i el Centre Excursionista de Catalunya (CEC). A més d'informar els clients potencials de la manera com han de fer les activitats d'aventura, la campanya va incloure unes jornades tècniques adreçades a totes aquelles empreses i institucions relacionades amb el turisme actiu. Fruit d'aquelles jornades es van establir unes línies de treball, entre les quals caldria destacar la necessitat d'ordenar els aspectes específics del turisme actiu, la professionalització de les empreses, la implantació i homogeneïtzació dels senyals informatius dels indrets on es puguin practicar esports de risc o la federació i associació dels usuaris de la muntanya. Els representants del sector s'hi van mostrar especialment interessats per les qüestions referides a la seguretat i a l'obligació de comptar amb professionals titulats.

Així, al barranc de Viu de Lleua-

VALENTÍ ZAPATER

El descens de barrancs no és ni de bon tros l'activitat que més accidents provoca a muntanya. L'època més perillosa per a la pràctica d'aquest esport és la primavera, amb el desgel.

ta, per exemple, ja hi ha una senyalització física a l'inici del recorregut, amb un polsador d'alarma connectat amb els parcs de bombers de Pobla de Segur i de Viella, i també al Salt de Brull, a la riera de St. Aniol, Girona, s'hi ha instal·lat un polsador. Això no obstant, els responsables de turisme actiu al nostre país es queixen "de la inexistència de cap regulació. No hi ha cap llei que demani el títol, per exemple, de barranquista o guia de muntanya. És com si hi hagués metges sense la titulació corresponent", es lamenta Joan Belmonte. Avui dia poc més de deu persones tenen el títol de guia d'alta muntanya a Catalunya. Per obtenir aquest títol cal estudiar al voltant de tres anys a l'Escola Catala-

na d'Alta Muntanya, titulació reconeguda per la Unió Internacional de Guies d'Alta Muntanya. El temari que han d'estudiar els alumnes es divideix en tres blocs, i inclou una bona base teòrica i pràctica que es certifica en les pràctiques que fan els alumnes sota la supervisió d'un altre guia titulat, que ve a ser com un tutor. Amb aquest títol els guies poden treballar a qualsevol part del món, però el problema que tenen als Països Catalans, com recordava Joan Belmonte, és que qualsevol persona amb uns mínims coneixements pot exercir la seva feina.

Preocupada per aquesta situació, la Generalitat ja va aprovar un decret l'any 1991, que establí els requisits que havien de complir les

Molts dels qui practiquen el descens de barrancs no valoren els riscos d'aquest esport. La probabilitat d'accidents disminueix amb el material adequat i la companyia d'un bon coneixedor del terreny.

empreses del sector. Amb el pas del temps, però, aquest decret ha quedat un xic desfasat, encara que s'ha millorat amb la Llei de l'Esport de 1998. Però, què necessita una empresa per dur a terme les seves activitats? Bàsicament tres coses. Primer, que la societat estigui constituïda, i després que disposi com a mínim d'un tècnic especialitzat en activitats a la natura i d'una pòlissa d'assegurança que cobreixi el risc d'accident. Tot i això, al març de 1997 un grup d'empresaris del sector va creure convenient crear l'Associació Catalana d'Empreses de Turisme Actiu i Esports d'Aventura. En síntesi, la finalitat d'aquesta entitat era garantir a l'usuari dos aspectes: qualitat de servei i seguretat. Entre els estàndards de qualitat fixats caldria subratllar la necessitat que l'empresa estigui constituïda jurídicament i en possessió de la llicència municipal, que disposi de professionals degudament formats i titulats per les corresponents federacions esportives, per l'Escola Catalana de l'Esport, l'INEF o les escoles universitàries, l'obligació de fer servir material homologat per

la CEE, així com subscriure una pòlissa d'assegurances amb la cobertura mínima i obligatòria de dos milions de pessetes en cas de mort i invalidesa i de mig milió de pessetes en cas d'assistència mèdico-quirúrgica i farmacèutica. Aquestes darreres qüestions són fonamentals pel que fa al rescat dels accidentats.

La polèmica del rescat. En tot cas, per més mesures de precaució que es prenguin sempre s'haurà de rescatar algun accidentat. Per Bernat Clarella, president de la Federació Catalana d'Alpinisme i Escalada i portaveu del Grup de Suport d'Activitats Especials dels Bombers de la Generalitat (GRAE), tot es resumeix en una paraula: autoprotecció, és a dir, saber qui ets, què vols fer i si estàs en condicions de fer-ho. El nombre de persones que surten a la muntanya a practicar un esport —excursionisme, escalada, bicicleta de muntanya, barrancs...— cada dia és més gran, de manera que el nombre de rescats també ha augmentat. Per sort, no s'ha tornat a repetir la quantitat d'accidents del 1996, quan els bombers van haver d'intervenir en 386 casos. Vistos els resultats, la Generalitat va decidir de no cobrar el rescat dels accidentats, encara que sí que se'ls fa arribar a casa seva una nota similar a la de Sanitat, perquè s'adonin que el seu rescat ha costat uns diners a l'administració. Bernat Clarella opina que caldria establir unes mesures preventives o una quantitat mínima, com ara 25.000 pessetes per rescat: "Un rescat val molts diners —cada any el servei de bombers de muntanya costa entre 100 i 150 milions de pessetes—. Ara, que també podríem discutir qui té més drets, si un senyor que pateix un accident a muntanya o un aficionat al futbol, perquè les mesures de seguretat d'un partit entre el Barça i el Real Madrid, per exemple, tenen un cost encara més elevat." Manel Bosch, cap de la secció operativa de la Direcció General d'Emergències i Seguretat Civil opina gairebé el mateix. Especifica que el rescat és un servei públic i que no es cobra, però que nor-

malment, per les circumstàncies on es produeix l'accident i els requeriments de salvament, aquest servei és força car. "En cada rescat esmercem una mitja hora de mitjana, i aquesta mitja hora costa entre 300.000 i 500.000 pessetes, que inclouen el servei de l'helicòpter, que segons la situació pot ser més d'un, les hores de rescat del bomber, del grup de salvament, del pilot i el desplaçament."

S'evitarien molts maldecaps si els esportistes tinguessin una assegurança d'accident. Ben mirat, treure's la llicència federativa —es pot tramitar a les federacions territorials corresponents— no costa una quantitat gaire elevada: entre 3.000 i 10.000 pessetes l'any. "I aquesta quantitat inclou l'assegurança d'accidents i de vida, descompte en establiments comercials, refugis i albergs, informació de les activitats que organitzi la federació i els butlletins i la revista de la federació en qüestió", indica Bernat Clarella.

Una cosa està clara, el nivell de risc va en funció de la persona que practica l'esport. Perquè és evident que una persona inexperta és potencialment perillosa en qualsevol activitat. I es dona la circumstància que la gent que fa activitats de reconegut perill, com ara l'escalada, són molt més conscients del risc que corren que no pas les que practiquen senderisme o les que baixen barrancs. "La gent no valora el riscos del descens de barrancs, quan és una de les activitats amb més risc", adverteix el senyor Clarella. Quant a la tipologia dels rescats, el president de la Federació Catalana d'Alpinisme i Escalada comenta que afortunadament la majoria de sortides no tenen com a denominador comú la tragèdia. Es resolen satisfactoriament. Tot i això no pot oblidar el cas d'un nen que va caure per una paret d'uns vint metres: "Veus que hi ha un moment que se'n va, que s'ha de morir. Estic preparat per veure morir una persona gran, però quan se't mor un nen a les mans... Vaig passar deu dies molt trasbalsat."

Celes Piedrabuena